

Svante i strid och vänskap

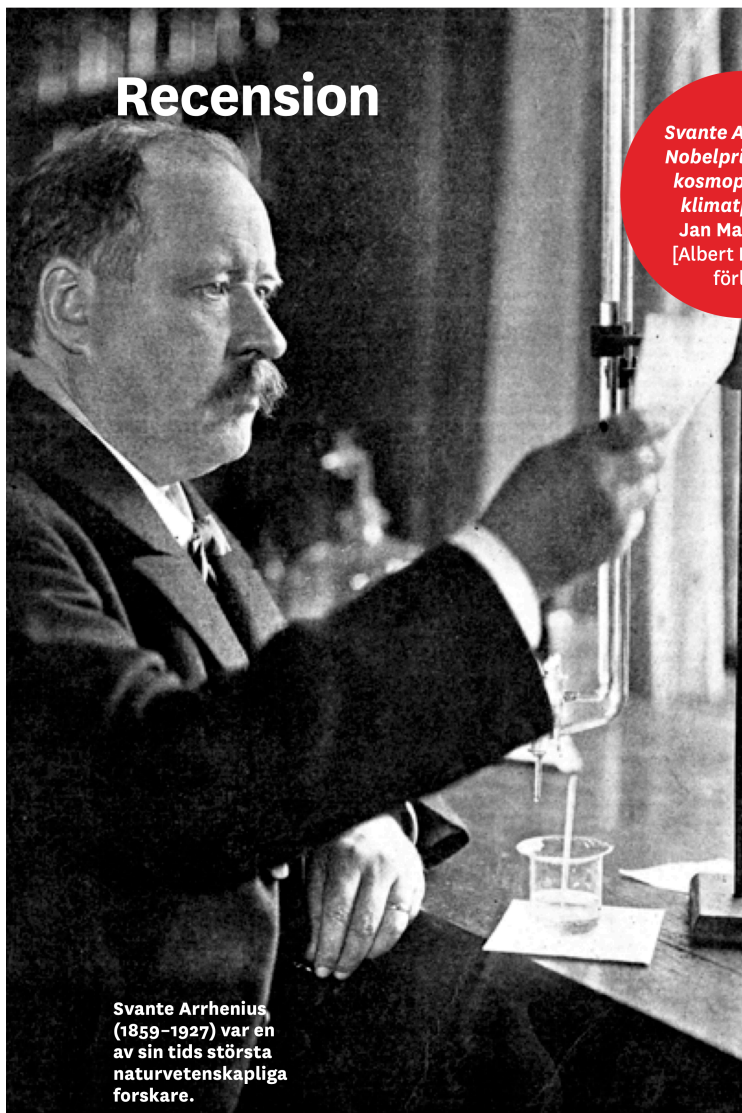
Downloaded from: <https://research.chalmers.se>, 2026-10-13 03:28 UTC

Citation for the original published paper (version of record):

Öhrström, L. (2025). Svante i strid och vänskap. *Kemisk tidskrift*, 30(4)

N.B. When citing this work, cite the original published paper.

Recension

Svante Arrhenius (1859–1927) var en av sin tids största naturvetenskapliga forskare.

**Svante Arrhenius
Nobelpristagare,
kosmopolit och
klimatpionjär
Jan Malmberg
[Albert Bonniers
förlag]**

visste om honom och hans tid. Svante Arrhenius framstår till exempel som en förebild för moderna forskare genom ett, som det verkar, outtröttligt pedagogiskt och populärvetenskapligt författande, och hans samhällsengagemang tecknas förtjänstfullt.

Den tjocka boken ger oss också en fantastisk och bitvis mycket detaljerad inblick i den övre medelklassens liv i Stockholm under sent 1800- och tidigt 1900-tal. Alla var där, som det brukar heta, och vi får till exempel veta att Svante Arrhenius och upptäcktsresanden Sven Hedin, som verkar bo hemma hos sin mamma, har samma födelsedag. Mycket till klargörande och värdering av Svantes Arrhenius vetenskapliga verk blir det dock inte på dessa 651 sidor.

Desto mer blir det om hans personliga äventyr och förhållanden. Den svenska statsvetaren Elisabeth Crawford konstaterar i sin bok *Arrhenius – from ionic theory to the greenhouse effect* från 1996 att Svante Arrhenius hade ovanligt lätt för att skaffa vänner, och hans charm verkar uppenbarligen också från andra sidan graven. Jan Malmberg gillar honom och det gör vi också som läsare. Men, det fanns en annan sida av den trevliga sällskapsmannen som vi bara kan ana mellan raderna.

SVANTE ARRHENIUS var långsint och glömde aldrig en oförrätt, och Crawford menar att hans långvariga motstånd till att ge ett Nobelpris till ovännen Walter Nernst till slut blev en smula pinsamt, vilket inte problematiseras i Malmbergs biografi. Hans långa antagonism till professorskollegan vid Stockholms högskola, matematikern Gösta Mittag-Leffler, presenteras däremot i lättsamma ordalag där Mittag-Leffler av Malmberg benämns som "ärkefienden".

Och nu blir det nästan lite

jobbigt för läsaren när Marie Curie ghostas av sin vän Svante Arrhenius på Stockholms central när hon kommer för att få sitt andra Nobelpris. Han gillar inte att änkan Marie Curie har en historia med en gift kollega, men Mittag-Leffler griper in i stället. Vi kan också inom parentes konstatera att Mittag-Leffler var framsynt vad gäller kvinnor generellt och en drivande kraft när Sofja Kovalevskaja blev norra Europas första kvinnliga professor 1884.

BOKEN MÅ PÅ SÅ SÄTT vara en partsinlaga, inget större fel i det kanske och den utger sig inte heller för att vara en kritisk granskning. Vad som är mer problematiskt är att vi får så lite förklarat om Svantes Arrhenius vetenskapliga gärning. Det är dock inte nödvändigtvis Malmbergs fel, förlag och redaktörer kan ha haft starka åsikter om hur mycket naturvetenskaplig bildning den tilltänkta läsaren tål.

Arrheniusekvationen, som gjort Svante odödlig och som ingen kemistudent i hela världen undgår, ges till exempel fyra ynka rader. Ungefär lika mycket som när han smiter från Andréxpeditionen för att maten, och kanske även sällskapet, på ett gästande kryssningsfartyg är så mycket mer lockande än baslägret på Svalbard. En underbar historia förstås som bidrar till att jag trots allt gillar och rekommenderar denna bok.

Och om själva vetenskapen får stå tillbaka, det saknas till exempel ett register, får vi desto mer livfullt följa den vetenskapliga striden, och i den är Svante i sitt esse, det hymlar inte Malmberg om. Och vi som ser vetenskap som ett gemensamt strävande byggt på samarbete, och inte tävlan och strid, kan väl bara konstatera att det inte är så att det är bra nu, men att det var värre förr. ♦

Av Lars Öhrström, professor i organisk kemi vid Chalmers.

Svante i strid och vänskap

Biografin om Svante Arrhenius är medryckande men vetenskapen får stå tillbaka, skriver Lars Öhrström.

JAN MALMBORG HAR skrivit den första riktiga biografin över den svenske fysikern och kemisten Svante Arrhenius, med undertiteln "Nobelpristagare, kosmopolit och klimatpionjär" och det är verkligen på tiden och kanske del av en lovande trend. För några år sedan kom biografier över både Carl Wilhelm Scheele (av Anders Lennartsson från 2015) och Alfred Nobel (av Ingrid Carlberg från 2019)

på svenska, också dessa var i princip de första i sitt slag.

Malmberg tar oss i *Svante Arrhenius – Nobelpristagare, kosmopolit och klimatpionjär* med på en medryckande livresa med den något korpulente men glade festprissen Svante Arrhenius, från barndomen via klubbmästaruppdrag i Uppsala till arrangemang av Nobelfester. Det är skoj, fascinerande och man lär sig mycket man inte